

ANALIZA REGLEMENTĂRILOR PRIVITOARE LA ACCEPTAREA ȘI RENUNȚAREA LA MOȘTENIRE

Dorina POTÎNGA

*Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Geodezie și cadastru,
Departamentul Drept imobiliar și cadastral, Master, anul I, gr. DIC-1905
or. Chișinău, Republica Moldova*

Rezumat. *O regulă generală de dobândire a succesiunii constă în faptul că, pentru a o dobândi, moștenitorul, fie testamentar sau legal, trebuie s-o accepte. Acceptarea succesiunii este un act juridic unilateral prin care moștenitorul își exprimă propria sa voință de a primi moștenirea și, respectiv, de a deveni în viitor proprietarul bunului moștenit. Însă acceptarea moștenirii nu are caracter obligatoriu, este dreptul persoanei de a accepta sau nu, prin renunțare, legiuitorul lasă la latitudinea titularului de-ași manifesta interesul său juridic.*

Cuvinte cheie: *acceptare, renunțare, termene, succesiune, efecte juridice.*

Introducere

Pentru ca soarta juridică a moștenirii să nu rămână multă vreme incertă, dreptul de opțiune trebuie să fie exercitat într-un termen de 3 luni, calculat de la data deschiderii moștenirii. În acest sens, alin.(1) art.2391 CC RM prevede că renunțarea la moștenire se poate face în termen de 3 luni. Cu toate că legea se referă la, termenul de renunțare la moștenire (și nu la dreptul de opțiune succesorală), acesta nu poate fi interpretat în sensul că dreptul de opțiune succesorală se limitează doar la renunțarea la moștenire. Legiuitorul nostru în alin.(3) art 2390 CC RM prevede că moștenitorul poate depune o declarație de acceptare a moștenirii în formă autentică la notarul care desfășoară procedura succesorală înainte de expirarea termenului de renunțare, adică de 3 luni. Astfel, termenul de 3 luni este acordat de lege pentru ca moștenitorul chemat la moștenire să reflecteze și să se poată pronunța asupra acceptării sau renunțării în deplină cunoștință de cauză. În perioada de până la acceptarea succesiunii pretențiile față de masa succesorală nu pot fi executate silit împotriva moștenitorilor [3, art. 2406].

Este important de menționat că noile reglementări în materie de opțiune succesorală schimbă radical regimul juridic al acestei instituții. Termenul de 3 luni acordat de lege, nu este de acceptare, ci de renunțare la moștenire. În acest sens, alin.(2) art.2390 CC RM dispune că la expirarea termenului de renunțare, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Astfel, legiuitorul instituie prezumția acceptării succesiunii de către toți moștenitorii cu vocație succesorală utilă, chiar din momentul deschiderii succesiunii.

Posibilitatea efectivă de valorificare a dreptului de opțiune succesorală este condiționată, în mare parte, de momentul în care termenul de opțiune începe să curgă. Astfel, potrivit alin.(1) art. 2389 CC RM, moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire. La expirarea termenului de renunțare de 3 luni, moștenirea se considera acceptată de către moștenitor. Rezultă că, de regula, începutul termenului de opțiune succesorală se identifică cu momentul deschiderii moștenirii. Totuși, regula nu poate fi absolutizată pentru a nu se priva anumiți moștenitori de posibilitatea efectivă de exercitare a dreptului lor concret de opțiune succesorală. Astfel, alin.(2) art. 2391 CC RM, prevede că termenul începe să curgă de la data în care moștenitorul a aflat despre devoluțiune și despre temeiul chemării sale la moștenire, fiind informat conform dispozițiilor alin. (2) art. 2547 CC RM sau pe oricare altă cale [2, p. 31].

Termenul de opțiune succesorală, fiind un termen de prescripție, poate fi prelungit. În acest sens, alin.(3) art.2391 CC RM, în baza cererii moștenitorului notarul care desfășoară procedura succesorală poate prelungi termenul renunțare sau poate stabili un nou termen de renunțare, dacă moștenitorul a omis termenul din motive întemeiate, iar ceilalți moștenitori nu obiectează. În cazul în care măcar unul din ceilalți moștenitori are obiecții, termenul de renunțare la moștenire poate fi prelungit, conform alin.(4) art. 2391 CC RM, de către instanța de judecată [4].

Acceptarea succesiunii

Prin acceptarea succesiunii se înțelege actul sau faptul juridic unilateral prin care succesibilul își consolidează definitiv calitatea de moștenitor al defunctului. Noile reglementări din materie succesorală renunță la prezumția renunțării la moștenire și instituie prezumția acceptării moștenirii dacă în termen de 3 luni moștenitorul nu a renunțat expres.

Moștenitorul își poate manifesta voința de acceptare a moștenirii prin două modalități:

- *vădit*, prin depunerea declarației de acceptare a moștenirii la notarul de la locul deschiderii moștenirii. Potrivit alin.(3) art. 2390 CC RM, moștenitorul poate depune o declarație de acceptare a moștenirii în formă autentică la notarul care desfășoară procedura succesorală înainte de expirarea termenului de renunțare. Declarația poate fi autentificată la oricare notar sau altă persoană abilitată să autentifice acte juridice. Declarația de acceptare a moștenirii se depune personal de către moștenitor;

- *tacit*, prin nerenunțarea la succesiune în termenul prevăzut de lege. Potrivit alin.(2) art. 2399 CC RM, la expirarea termenului de renunțare, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Deci, moștenitorul nu va mai putea să renunțe la moștenire dacă a acceptat-o implicit. Această formă de acceptare a succesiunii este o noutate legislativă. Până în prezent era prevăzută posibilitatea acceptării tacite a succesiunii prin intrarea în posesie a patrimoniului succesoral. Practic, acceptarea implicită/tacită se face prin inacțiune [5, 462].

Acceptarea succesiunii de către stat prezintă anumite particularități. Potrivit alin.(1) art. 2409 CC RM, în cazul în care ca urmare a procedurii anunțului public privind necesitatea declarării drepturilor asupra moștenirii, moștenitorul nu va fi determinat sau dacă toți moștenitorii au decăzut din dreptul la moștenire, notarul care desfășoară procedura succesorală va întocmi un act care să confirme că nu există alți moștenitori decât statul. Astfel, statul va fi considerat moștenitor și i se eliberează certificat de moștenitor în baza moștenirii vacante, fără a mai fi nevoie de unele formalități de acceptare a succesiunii [8]. De asemenea, potrivit art. 2411 CC RM, în favoarea sau față de stat în calitate de moștenitor legal pot fi înaintate pretenții privind dreptul la moștenire numai după emiterea de către notar a unui act prin care se constată lipsa altor moștenitori.

Acceptarea moștenirii este irevocabilă. Ca excepție, aceasta poate fi contestată cu nulitate relativă în ordinea prevăzută de art. 2403-2405 CC RM.

Renunțarea la moștenire

Renunțarea la moștenire este actul de opțiune succesorală, expres și solemn, prin care succesorul refuză moștenirea, în termenul de opțiune succesorală, desființând astfel, cu efect retroactiv, vocația sa succesorală. Se poate folosi, de această variantă de opțiune succesorală orice succesori, indiferent că este legal sau testamentar, rezervatar sau nerezervatar, cu vocație generală sau concretă, cu titlu universal sau cu titlu particular. În sistemul noilor reglementări succesorale, renunțarea la moștenire capătă o importanță mai mare. Acest fapt se explică prin instituirea de către legiuitor a prezumției legale de acceptare a moștenirii, care poate fi răsturnată doar prin renunțare [2, p. 108].

Caracteristic renunțării la moștenire sunt condițiile de validitate ale acestui act juridic. Astfel, validitatea renunțării la moștenire este condiționată de respectarea condițiilor legale de fond și de formă. Pentru a produce efecte juridice, renunțarea la moștenire trebuie să întrunească, în mod cumulativ, condițiile de fond specifice oricărui act juridic și unele condiții speciale. Renunțarea la moștenire trebuie să îndeplinească, în mod cumulativ, următoarele condiții speciale de fond:

a) În principiu, renunțarea la moștenire este expresă, neputând fi dedusă, de regulă, din fapte materiale sau acte juridice conexe, precum acceptarea moștenirii. Acest caracter este consacrat de dispozițiile alin.(1) art.2392 CC RM, care prevede că renunțarea la moștenire se face prin declarație autentică depusă la notarul care desfășoară procedura succesorală. Așadar, renunțarea la moștenire este expresă și, în consecință, nu poate fi prezumată. Această opinie a fost susținută de către majoritatea teoreticienilor în literatura de specialitate, de ex. Natalia Chibac, Sorin Brumă, Oxana Robu.

b) Renunțarea la moștenire produce efecte juridice, numai dacă succesorul nu a acceptat anterior moștenirea. Așadar, este lipsită de eficacitate renunțarea la moștenire, realizată după acceptarea moștenirii, întrucât actul de opțiune succesorală, în principiu, este irevocabil. În acest sens, alin.(1) art.2390 CC RM dispune că moștenitorul care a acceptat expres sau implicit moștenirea nu mai poate renunța la aceasta.

c) Ca și acceptarea moștenirii, renunțarea este un act juridic indivizibil, astfel încât succesorul nu poate renunța la o parte a moștenirii, acceptând o altă parte a sa. Această condiție este prevăzută în art. 2397 CC RM. care dispune expres că acceptarea sau renunțarea nu poate fi limitată la o parte din cota succesorală. Acceptarea sau renunțarea la o parte din cota succesorală nu produce efecte. De asemenea, nu se permite renunțarea sub condiție sau sub un termen anumit (art.2394 CC RM). Dacă moștenitorul renunță la o parte din moștenire sau formulează o anumită condiție, se consideră că renunță la moștenire în general [4, p. 58].

d) Renunțarea trebuie să fie cedată, adică impersonală și cu titlu gratuit. Noile reglementări succesoriale stipulează expres obligațiile succesorului de a depune la notar o declarație de renunțare la succesiune. Această obligație de respectare a formei renunțului la moștenire se regăsește în prevederile articolului 2392 Cod civil, (1) *Renunțarea la moștenire se face prin declarație autentică depusă la notarul care desfășoară procedura succesorală.* (2) *Declarația se poate autentifica la oricare notar sau la altă persoană abilitată să autentifice acte juridice.*

e) Renunțarea este în principiu irevocabilă. În acest sens, alin.(3) art. 2392 CC RM dispune într-o manieră imperativă că după renunțare, moștenirea nu mai poate fi acceptată.

Termenul renunțare la moștenire este de 3 luni, calculat de la data în care moștenitorul află despre devoluțiune și despre temeiul chemării sale la moștenire, fiind informat conform dispozițiilor alin.(2) art. 2547 CC RM sau pe oricare altă cale. Dacă moștenitorul este chemat la moștenire în temeiul unei dispoziții testamentare, termenul nu începe să curgă înainte ca notarul care desfășoară procedura succesorală să-i facă cunoscută dispoziția testamentară. Fără a intra în detalii, ținem să menționăm că termenul de exercitare a opțiunii succesoriale și termenul de renunțare la succesiune se suprapun, având aceeași natură juridică [1].

Efectele pe care le produce renunțarea la moștenire este practic cea mai importanta chestiune aferentă acestei instituții juridice. Importanța acesteia a fost accentuată de noile reglementări în materia opțiunii succesoriale. Potrivit regulii generale, se consideră că nu a dobândit niciodată moștenirea persoana care a renunțat la moștenire (alin. (1) art. 2400 CC RM). Deci, renunțarea are efect retroactiv.

Tot ca efect al renunțării la moștenire este și scutirea de raport. Astfel, donațiile primite de renunțător de la cel ce a lăsat moștenirea nu vor putea fi luate în calcul la partaj. De asemenea, renunțătorul pierde dreptul la rezerva succesorală. În doctrină s-a afirmat că renunțarea la moștenire produce efecte doar de ordin patrimonial. Raporturile personale nepatrimoniale se mențin. Drept urmare, renunțătorul păstrează legătura de rudenie cu defunctul, calitate în care își menține prerogativele extra-patrimoniale, care îi dau dreptul, de pildă, să acționeze pentru apărarea numelui și memoriei defunctului [3, art. 2400].

La data intervenirii renunțării la moștenire, renunțătorul va pierde calitatea procesuala pasivă în cadrul proceselor judiciare intentate de creditorii masei succesoriale privind satisfacerea creanțelor. După renunțare, locul acestuia în proces va fi luat de ceilalți moștenitori. Dacă în proces erau de la bun început atrași moștenitorii acceptanți, procesul va continua în regim obișnuit, în privința renunțătorului urmând a fi încetat procesul [8].

Concluzie

La decesul unei persoane fizice patrimoniul acesteia se transmite moștenitorilor în virtutea legii și independent de acceptare sau renunțare din partea acestora, din momentul deschiderii moștenirii, la data decesului (dată care nu coincide cu data deschiderii procedurii succesoriale). „Nimeni nu e obligat să accepte o moștenire care i se cuvine” (nemo invictus heres) principiu fundamental în materie succesorală. Moștenitorii au dreptul fie de a accepta, fie de a renunța. Spre deosebire de acceptare, care poate fi făcută atât tacit, cât și expres, renunțarea nu poate fi făcută decât expres.

Moștenirea nu se prezintă ca o dobândire forțată a proprietății, fiindcă moștenitorul are termen de 3 luni ca să renunțe din data în care a aflat sau trebuia să afle despre deschiderea moștenirii. În practică însă, notarul public îl va notifica pe moștenitor, somându-l să accepte sau renunțe la moștenire [7].

Bibliografie

1. Codul Civil al Republicii Moldova Nr. 1107 din 06.06.2002, Publicat: 22.06.2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86, art Nr: 661, republicat în MO 66-75 din 01.03.2019 Art. 123 *Surse doctrinare..*
2. CHIBAC, Gheorghe; BRUMĂ, Sorin; CHIBAC Natalia, ROBU Oxana, *Drept civil contracte și succesiuni*, Ediția a IV, Chișinău 2019
3. CHIRICĂ D.. *Drept civil. Succesiuni și testamente.*– București: Rosetti, 2003, p.108
4. DEAK F.. *Tratat de drept succesoral.* – București, Actami, 1999, p.155.
5. PĂTRAȘCU B., *Continuitate și discontinuitate în reglementarea opțiunii succesoriale, în Noul Cod civil. Comentarii*, ediția a III-a, Ed. Universul Juridic, București 2011 (coordonator M. Uliescu);
6. STĂNCIULESCU Liviu, *Curs de drept civil Succesiuni*, Ed. Hamangiu. București, 2012 *Surse web..*
7. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Nota_Mostenirea_etc.pdf (vazut la 29.02.2020).
8. http://www.justice.gov.md/public/files/noutati/documente/Nota_Mostenirea_etc.pdf (vazut la 29.02.2020).